

UN MORMÎNT DE INCINERAȚIE LA AMPELUM*

La începutul lunii mai 1983, cu ocazia executării unor lucrări de excavare pentru amenajarea terasamentului liniei ferate cu ecartament normal Alba Iulia-Zlatna, în amonte de localitatea Pătrînjeni, la extremitatea nordică a cătunului Suseni, pe un promontoriu de pe malul drept al râului Ampoi (fig. 1), în perimetrul anticului *municipium Ampelum*, în grădina locuitorului Sabin Mărginean, s-au descoperit: un mormînt de incineratie, unele părți componente ale unui edificiu cu caracter religios-votiv sau funerar din epoca romană¹, precum și fragmente tegulare.

Specificul lucrărilor care se executau au impus o intervenție imediată, atât pentru recuperarea elementelor arhitectonice provenite din edificiul amintit mai sus, cît și pentru cercetarea și recuperarea inventarului din mormîntul de incineratie, acțiunea căpătînd și un caracter de salvare.

Mormîntul de incineratie a fost executat într-un teren argilos, aproape de marginea promontoriului, la o distanță de circa 25 m de locul de descoperire a elementelor arhitectonice amintite (fig. 1), fiind secționat transversal de lama utilajului terasier (fig. 2).

Orientarea gropii este N—S², cu o declinație neglijabilă V—E.

Lungimea păstrată a gropii este de 1,20 m, lățimea de 0,70 m, grosimea umpluturii fiind de 0,70 m, iar adîncimea față de actualul nivel de călcare este de 0,90 m (?), o adîncime relativă, deoarece terenul, cu ocazia executării lucrărilor amintite mai sus, a fost răzuît puternic la suprafață. Această operațiune a dus la distrugerea nivelului de călcare contemporan mormîntului, dispărînd orice urmă de o posibilă activitate din jurul lui. De asemenea, această situație nu permite să precizăm dacă mormîntul a fost tumular sau plan.

Groapa este de formă rectangulară³, cu marginile ușor rotunjite, iar pereții și fundul au fost neteziți.

Fundul și pereții gropii prezintă o crustă de pămînt ars, în grosime de 0,03—0,04 m, culoarea ei variînd de la roșu cărămiziu pe fund și treimea inferi-

---

* Comunicarea a fost prezentată la Simpozionul jubiliar din 29—30 XI 1983 a Muzeului Unirii din Alba Iulia. Recunoștință regretatului prof. I. I. Russu și mulțumiri sincere dr. V. Wollmann pentru informații și îndrumările primite.

¹ Aceste materiale vor face obiectul unei comunicări viitoare.

² L. Bârzu, *Continuitatea populației autohtone în Transilvania în secolele IV—V (cimitirul 1 de la Bratei)*, București, 1973, p. 11—12; D. Protase, *Necropola orașului Apulum*, în *Apulum*, XII, 1974, p. 141.

³ B. Lukács, *A botosi pogány temetkező*, în *ArchÉrt*, XIII, 1879, p. 14—19 și 350—355; G. Téglás, *A korábbi római bányászata és kettős sirmezeje Zalatna közelében*, în *ArchKözl*, XVI, 1890, p. 1—44; O. Floca, *Sistemele de înmormîntare din Dacia superioară*, în *Sargetia*, II, 1941, p. 93; D. Protase, *Problema continuității în Dacia în lumina arheologiei și numismaticii*, București, 1966, p. 61; idem, *Riturile funerare la daci și daco-romani*, București, 1971, p. 111; L. Bârzu, *op. cit.*, p. 12; D. Protase, *Necropola...*, p. 141.

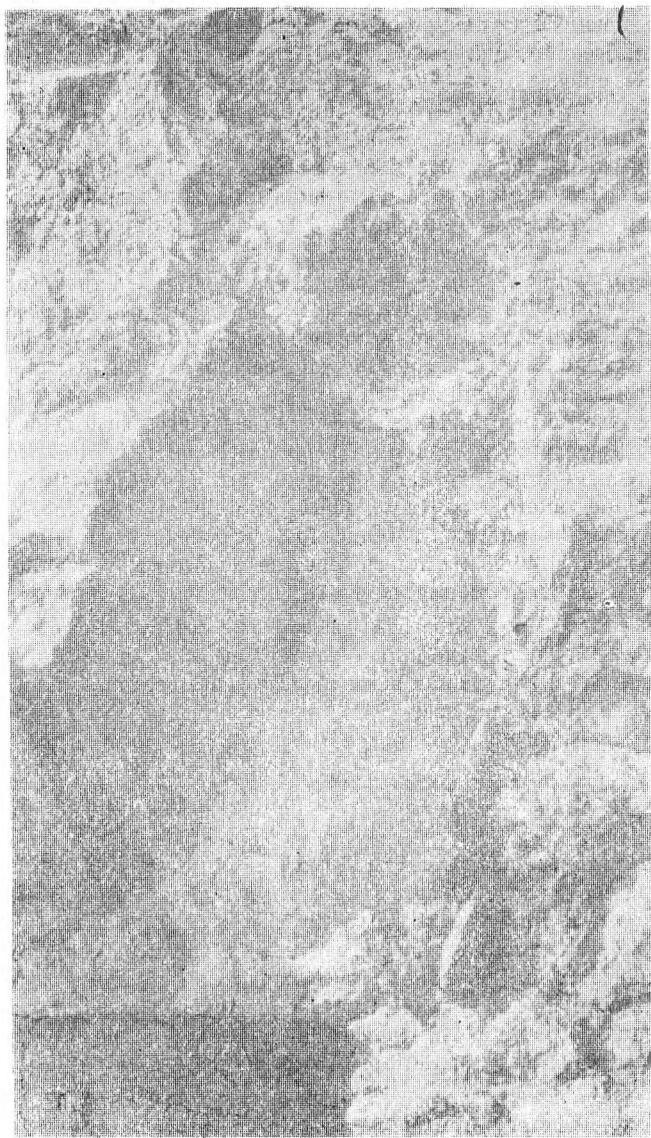

Fig. 2 Căpătul sudic al mormintului de incineratie secționat de către lama **utilajului** terasier; fragmente din vasul de provizii *in situ*.

oară a pereților, la negru pe pereți înspre suprafață⁴. Acest aspect se datorește arderii, rituale⁵, neuniforme, focul neluînd cu aceeași intensitate contact cu conținutul gropii.

Situația stratigrafică în cuprinsul gropii sepulcrale. O primă și interesantă constatare este că vasele de ofrandă au fost așezate direct pe fundul gropii (fig. 3). Ordinea depunerii lor fiind următoarea (fig. 4/I): în capătul dinspre nord al gropii a fost așezată o fructieră (afumătoare), de factură romană (fig. 4/I, 1; pl. I, 1), urmînd pe latura dreaptă două castroane diferite ca formă și capacitate, lucrate din pastă fină, de culoare roșie-gălbuie (fig. 4/I, 2—3; pl. I, 2—3), iar pe latura stîngă o farfurie-platou (fig. 4/I, 4; pl. II, 1), modelată tot dintr-o pastă fină, de culoare roșie-gălbuie, avînd pe marginea buzei, în poziție opusă, torți, care imită pe cele de tip *lebes*⁶ (pl. II, 1), fără a fi torsionate. Pe linia mediană a gropii, în zona unde aceasta a fost secționată de către lama utilajului terasier, a mai fost surprinsă numai o parte dintr-un vas de provizii de o capacitate mai mare (fig. 4/I, 5; pl. I, 4), modelat dintr-o pastă zgîrțuroasă, de culoare cărămizie-gălbuie.

Probabil că în timpul depunerii în groapă a resturilor cinerare, sau din cauza presiunii exercitate de către acest material de umplutură, în decursul secolelor care au trecut, vasele amintite mai sus s-au spart pe loc, fiind recuperabile și întregibile, în afară de vasul din partea de sud, din care o parte a fost pierdut în pămîntul ras de către lama utilajului amintit.

Peste aceste vase de o ofrandă se găsește un strat gros de 0,30 m (A) de cărbune, de diferite dimensiuni, predominînd fragmentele mici, în amestec cu puțină cenușă, granule mici de argilă arsă de culoare cărămizie, puține resturi, foarte mărunte, de oase umane puternic calcinate, foarte friabile, și fragmente ceramice cu vădite urme de ardere secundară. Au mai fost surprinși cîteva bolovani de rîu, fragmente de cărămizi și țigle cu puternice urme de ardere, provenite din materialele utilizate la amenajarea rugului⁷ (fig. 4/II).

Stratul următor (B), în grosime de 0,25 m, este format din mici granule de argilă arsă, în amestec cu particule mici de cărbune, dar în cantitate mai mică față de primul strat (A) și un număr mare de fragmente ceramice, unele dintre ele prezentînd urme de ardere secundară.

Peste stratul descris, urmează unul C, în grosime de 0,15 m, format din puține particule de cărbune în amestec cu argilă nearsă și fragmente ceramice. Acest strat este suprapus de un strat (D) de pămînt nears, destul de omogen ca structură.

Demne de menționat sînt următoarele aspecte: groapa a fost executată într-un strat de argilă compactă, avînd pereții, atît prin natura solului cît și datorită arderii, aproape impermeabili, situație care a facilitat stagnarea în groapă a apei de infiltrație pe verticală și umectarea puternică a întregului inventar arheologic, făcîndu-l foarte friabil, în consecință foarte greu de recuperat. Tot datorită umidității și a greutății masei de umplutură s-a produs și o puternică tasare. Apoi, apa cu puțină cenușă provenită din rug au dat naștere la o leșie care în decursul secolelor a disolvat aproape în totalitate fragmentele de oase calcinate, transfor-

⁴ M. Macrea, D. Protase, *Șantierul Alba Iulia și împrejurimi*, în *Materiale*, V, 1959, p. 439; L. Bârză, *op. cit.*, p. 12; D. Protase, *Necropola...*, p. 141, 145—146.

⁵ L. Bârză, *op. cit.*, p. 12; D. Protase, *Necropola...*, p. 146.

⁶ I. H. Crișan, *Ceramica daco-getică, cu specială privire la Transilvania*, București, 1969, p. 94, 96, 98, pl. XX, 5, 9, CXXXV, 1—3; I. Glodariu, *Așezări dacice și daco-romane la Slănnic*, București, 1981, p. 40, fig. 70, 5, 8.

⁷ L. Bârză, *op. cit.*, p. 15, 17—18.

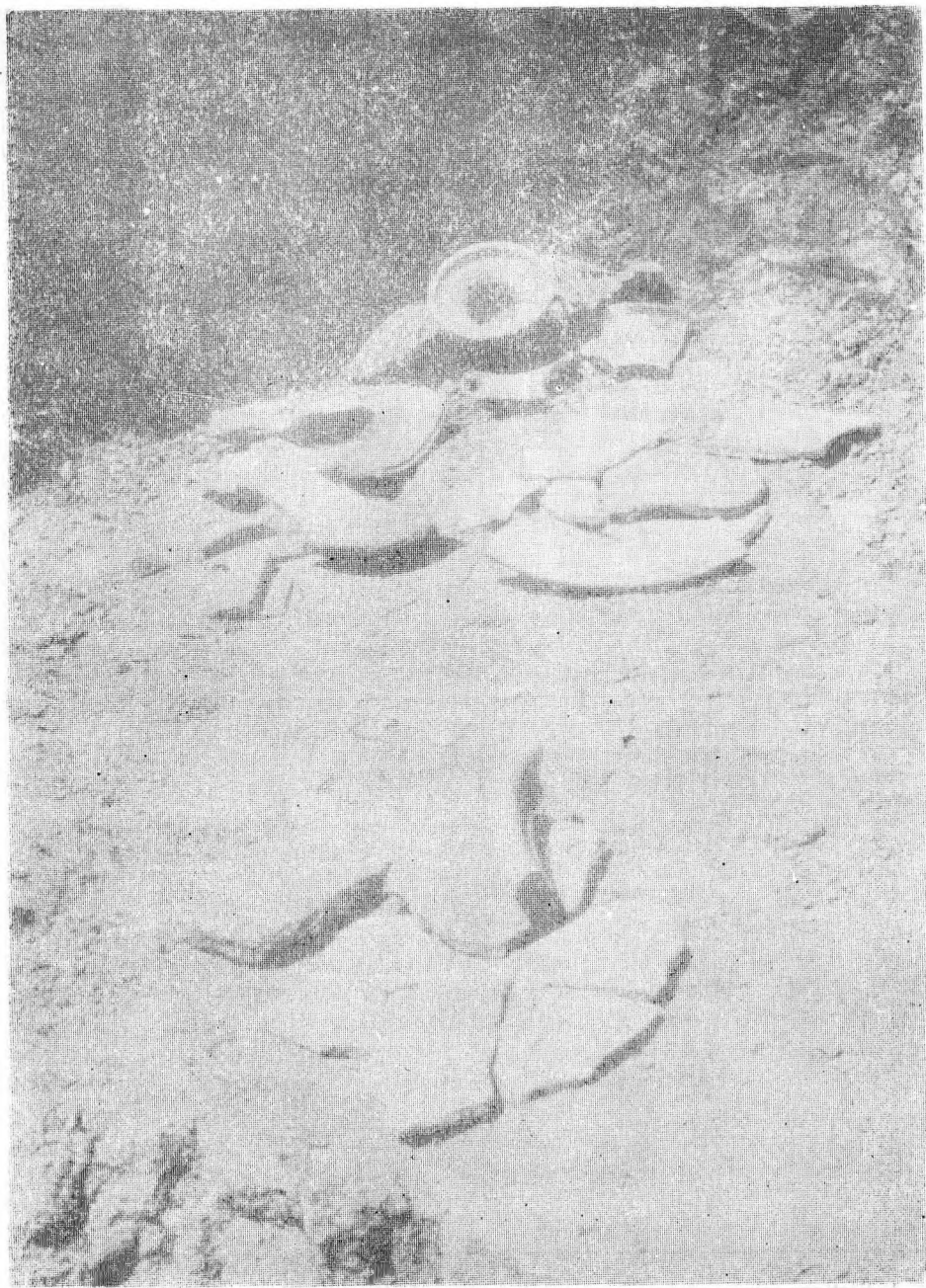

Fig. 3. Vasele de ofrandă în stare fragmentară.

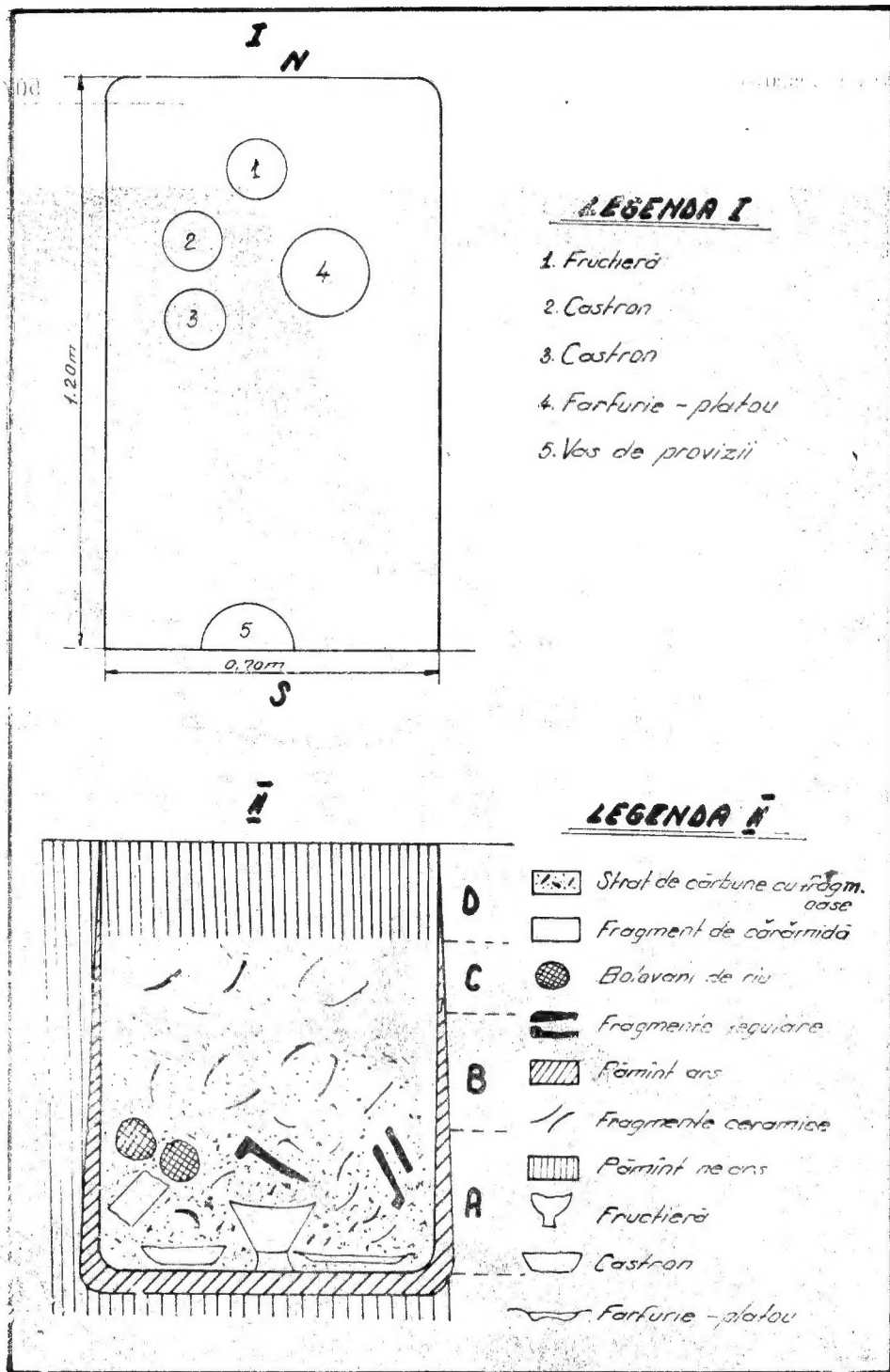

Fig. 4. Secțiune orizontală în mormintul de incinerare (I); situația stratigrafică în cuprinsul gropii sepulcrale (II).

mîndu-le în mici glomerule de pastă făinoasă, de culoare albă-cenușie, care pigmentează masa de cărbune și argilă calcinată din nivelul A.

Așa după cum am mai amintit, suprafața terenului a fost răzuită, fiind distrus nivelul antic de călcare, în consecință au fost distruse și eventualele urme ale unor activități legate de unele ritualuri desfășurate în jurul mormîntului sau deasupra lui, ca: vatra pentru pregătirea banchetului funerar, sau depuneri de oase de animale și fragmente de vase în tumul, dacă acesta a existat și se practica acest ritual.

Nu au fost descoperite monede sau alte obiecte din metal ce ar fi putut aparține defunctului.

Înainte de formulării unor considerațiuni privind unele aspecte reliefate în descoperirea noastră, se impune o descriere a stării în care a fost sesizată ceramica, precum și explicarea cauzelor care au determinat această stare.

Din situația prezentată, rezultă că mormîntul descoperit are un inventar format numai din ceramică, fapt ce ne determină să presupunem că alte obiecte care au aparținut defunctului, însoțindu-l pe rug, au fost distruse de foc, au fost jefuite, sau că ritualul nu impunea depunerea lor în mormînt. Cantitativ, ceramica aparținătoare acestor inventare este determinată în primul rînd de ritual, de starea socială a defunctului, cît și de numărul persoanelor, rudeni sau cunoscuți, care au asistat la acest eveniment funebru și au participat apoi la banchetul funerar.

În totalitate, ceramica descoperită este în stare fragmentară, putîndu-se înregistra doar cîteva exemplare. Starea fragmentară nu poate fi explicată decît ca rezultat al unor practici rituale ce impuneau depunerea odată cu defunctul pe rug și a unor vase, ce se spargeau în timpul incinerării, fracturarea unor vase pe rug, sau spargerea lor deasupra mormîntului⁸. Spargerea vaselor în timpul incinerării este evidențiată de fragmentele ce prezintă urme de ardere secundară. Fragmentele care nu prezintă asemenea urme de ardere secundară provin de la vasele sparte ritual în cadrul desfășurării ceremoniei depunerii în mormînt a resturilor cinerare și spargerea vaselor utilizate la banchetul funerar.

Vasele au fost modelate cu mîna sau la roata rapidă, folosindu-se fie o pastă zgrunțuroasă, cu un conținut mai mare de nisip și granule de cuarț sau de calcar, fie o pastă fină, bine frămîntată, densă, în care nu se mai poate deosebi degresantul.

Ceramica modelată dintr-o pastă zgrunțuroasă, datorită arderii într-un mediu reducător, a primit o culoare cenușie, care poate fi mai închisă sau mai deschisă, iar cînd operațiunea de ardere s-a executat într-un mediu oxidant, culoarea primită variază de la brun-roșcată la roșie-cărămizie, uneori cu slabe nuanțe gălbui.

Ceramica modelată din pastă fină, la fel, poate fi arsă într-un mediu reducător, primind culoarea cenușie, sau arderea s-a executat într-un mediu oxidant, primind o culoare roșie-cărămizie, pînă la roșie-gălbui.

Cele două specii de ceramică descoperite în mormînt aparțin ceramicii dacice și ceramicii provinciale romane, cu mici abateri de la canoanele ei, abateri de influență locală.

Ornamentația este simplă, reducîndu-se la una sau mai multe linii incizate orizontal (pl. II/7—8), benzi de striuri în val sau orizontale (pl. II/9—10), sau benzi

⁸ M. Macrea, E. Dobroiu, N. Lupu, *Șantierul arheologic Cașolț-Calbor*, în *Material*, V, 1959, p. 405; L. Bîrzu, *op. cit.*, p. 34.

de linii orizontale incizate, asociate în unele cazuri cu banda de linii în val (pl. I/4).

Unele dintre aceste motive ornamentale ca banda de striuri în val ce pornește de sub buza unor oale-borcan și este însoțită de o bandă orizontală de striuri pe umărul vasului (pl. II/9—10), sau benzi de linii incizate orizontal, simple sau intercalate de benzi de linii în val (pl. I/4), sînt ornamente care au fost preluate din motivistica ornamentală dacică⁹. În literatura de specialitate, preluarea acestor tipuri de ornamente din motivistica ornamentală dacică în motivistica ornamentală a ceramicii provinciale romane din Dacia s-ar fi produs în a doua jumătate a secolului al II-lea e.n.¹⁰, utilizarea lor persistînd și în secolele următoare¹¹.

Tipologic, fragmentele de ceramică provincială romană descoperite aparțin următoarele forme de vase¹²: oale-borcan în număr de 9 bucăți (pl. II/2—107), alte tipuri de oale, în număr de 6 bucăți (pl. III/1—6), vas pentru păstrat provizii, una bucată (pl. I/4), fructieră (afumătoare), una bucată (pl. I/1), castroane diferite, în număr de 8 bucăți (pl. I/2—3; IV/1—6), farfurie-platou, una bucată (pl. II/1), diferite fragmente de vase — funduri și pereți —, în număr de 6 bucăți (pl. V/1—6). A mai fost descoperit un fragment de perete de vas, din pastă fină roșie-portocalie, cu pereți subțiri de 0,002 m și urme de toartă în secțiune dreptunghiulară, aplicată orizontal¹³. Provine de la un vas mic, de formă globulară, pentru păstrat vreun lichid, utilizat în scopuri rituale. A fost descoperit în nivelul C al mormîntului (pl. V/4). Au mai fost aflate un număr de 29 fragmente necaracteristice, dintre care 12 sînt arse secundar.

Considerăm deosebit de importantă descoperirea în nivelul B a mormîntului a două fragmente de ceramică dacică lucrată cu mîna (fig. 5). Unul dintre fragmente provine de la o *oală-borcan* (fig. 5/1; pl. V/8), avînd buza ușor evazată, modelat din pastă zgrunțuroasă, avînd ca degresant nisip grosier și granule de calcar. După ardere a primit o culoare brună-gălbuie. Ornamentația constă dintr-o bandă de linii incizate în val¹⁴ în treimea superioară a vasului. Prezintă urme de ardere secundară. Acest tip de oală, în formă de borcan, își găsește bune analogii în așezările daco-romane de pe cuprinsul provinciei Dacia, alcătuiind una din formele proprii ale dacilor, utilizarea ei continuînd chiar și după epoca romană pe parcursul celei prefeudale¹⁵.

Al doilea fragment provine de la o *strachină* (fig. 5/2; pl. V/9), modelată dintr-o pastă cenușie zgrunțuroasă. Muchia buzei este îngroșată și ușor înclinată

⁹ D. Protase, *Problema continuității...*, p. 67; I. H. Crișan, *op. cit.*, p. 66; L. Bârză, *op. cit.*, p. 38; Gh. Popilian, *Ceramica romană din Oltenia*, Craiova, 1976, p. 134—138; D. Protase, *Autohtonii în Dacia*, I, București, 1980, p. 160—161.

¹⁰ Gh. Popilian, *op. cit.*, p. 135—137; Fl. Costea, *Persistența elementului autohton în sud-estul Transilvaniei în timpul stăpînirii romane în Dacia*, în *Cumidava*, IX, Brașov, 1976, p. 17—18.

¹¹ I. H. Crișan, *op. cit.*, p. 232; M. Macrea, *Viața în Dacia romană*, București, 1969, p. 312—313; L. Bârză, *op. cit.*, p. 38; Gh. Popilian, *op. cit.*, p. 136.

¹² Pentru a nu încălca textul, în legenda fiecărei planșe se dau, pentru fiecare vas inclus în ilustrație, detalii privind caracteristicile principale, iar dimensiunile rezultă din scara care însoțește fiecare figură.

¹³ I. H. Crișan, *op. cit.*, p. 38; Gh. Bichir, *Așezări dacice în Țara Oltului*, în *StCom*, 1969, fig. 12/3 17/9; A. D. Alexandrescu, *Așezarea dacică de la Hărman*, în *Cumidava*, VIII, Brașov, 1974—75, fig. 1/2.

¹⁴ I. H. Crișan, *op. cit.*, pl. CXI/7; Gh. Popilian, *op. cit.*, p. 135—136; I. Glodariu, Fl. Costea, I. Ciupea, *Comana de Jos*, Cluj-Napoca, 1980, p. 49; I. Glodariu, *op. cit.*, p. 35, fig. 36/2.

¹⁵ I. H. Crișan, *op. cit.*, p. 161—162.

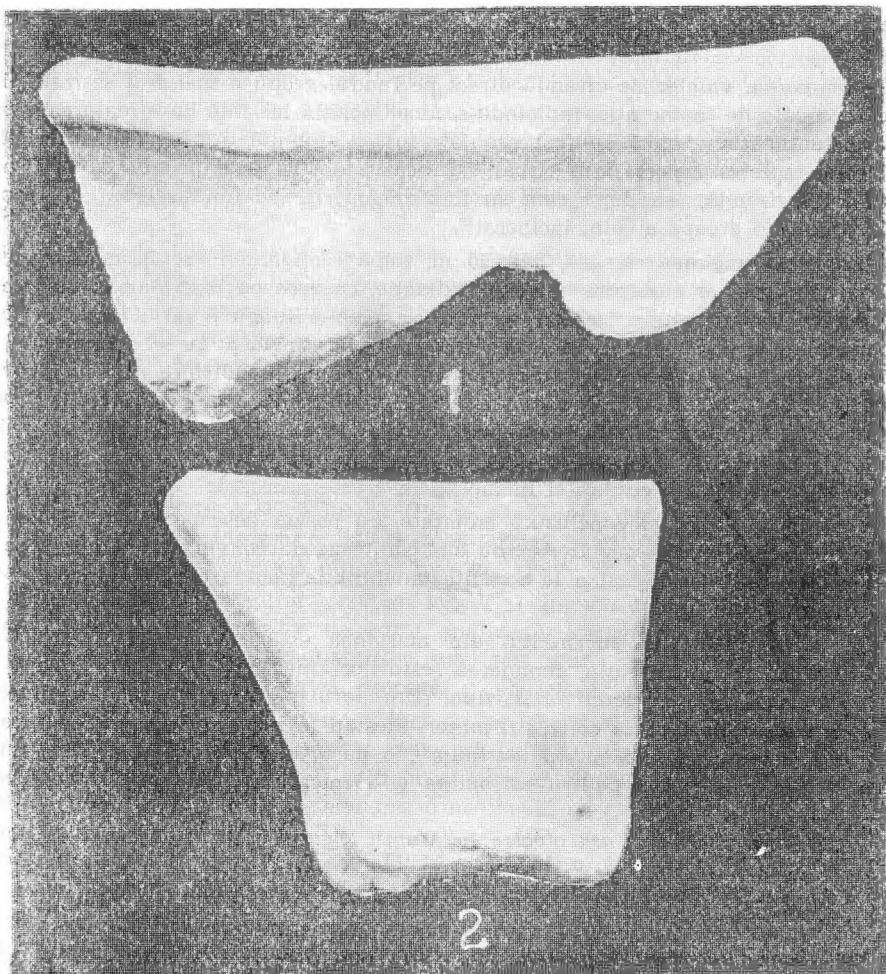

Fig. 5. Fragmente de ceramică dacică lucrate cu mina.

spre interior, avînd pe suprafața ei executate incizii paralele¹⁶. În afară, sub marginea buzei, se mai păstrează urmele unei proeminente, ornament de tradiție hallstattiană¹⁷; poartă urme de ardere secundară.

Aceste două fragmente ceramice, de pură factură dacică, constituie unul din argumentele de atribuire etnică a defunctului.

Ceramica utilizată cu ocazia acestei ceremonii funebre, așa după cum am mai menționat, este aproape în totalitate de pură factură provincială romană, în parte dacică, sau purtînd ornamentații de origine dacică, iar procentul cel mai mare de utilizare îl deține ceramica modelată dintr-o pastă zgrunțuroasă, de culoare cenușie. Credem că această constatare, adică culoarea și calitatea pastei vaselor amintite, solicită o explicație, care ar putea fi de natură rituală, sau mai de-

¹⁶ Idem, *op. cit.*, p. 114—116; Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 134, fig. 10/2.

¹⁷ I. H. Crișan, *op. cit.*, p. 116.

grabă din cauza unor avantaje economice, mai ieftină, înclinând pentru ultima variantă.

Depunerea vaselor de ofrandă direct pe fundul gropii a mai fost sesizată și în alte necropole de incinerare, indicându-se doar poziția lor față de orientarea gropii, fără a se menționa dacă au fost aranjate într-o anumită ordine, care ar implica atribuirea acestui aspect unui ritual¹⁸. În cazul nostru este posibil ca aranjarea vaselor de ofrandă, așa după cum au fost descoperite pe fundul gropii, să reprezinte poziția în groapă a celui incinerat¹⁹.

Dacă la lungimea rămasă, de 1,20 m, după secționarea gropii, mai adăugăm 0,30 m, lungimea ar corespunde, cu aproximație, cu cea pe care s-ar fi aflat vasul de provizii inițial, atunci groapa noastră ar avea o lungime de 1,50 m. Această dimensiune se încadrează în limitele celor descoperite încă în secolul trecut²⁰ și, mai recent²¹, în necropolele antice din jurul exploatărilor aurifere romane din perimetrul Boteș—Vulcoi—Corabia din munții Zlatnei și necropola orașului *Apulum*²². Descoperirile arheologice din munții Zlatnei au dat naștere la dispute privind ritul incinerării și a ritualurilor desfășurate cu această ocazie, precum și la precizarea etnicului celor decedați și incinerati în aceste necropole.

Dar argumentele și concluziile enunțate, cu ocazia descoperirilor menționate mai sus, de către unii cercetători²³ nu sînt suficient de convingătoare pentru a le putea considera definitive și a le acredita valabilitate pentru toate necropolele din zona amintită²⁴.

În cazul nostru, în mormîntul din marginea estică a anticului *Ampelum*, ritul practicat este incinerarea, depunerea resturilor cinerare s-a făcut în groapă de formă rectangulară²⁵, cu pereții arși ritual (*Brandgrubengräber*), ritual de influență ilirio-dalmată, preluat de la coloniștii mineri atestați în masă în regiune²⁶, cu precizarea că incinerarea s-a făcut la *ustrinum*²⁷, o parte din ceramică furnizînd suficiente elemente specifice pentru atribuirea ei elementului autohton; sînt aspec-

¹⁸ O. Floca, *Cercetări arheologice în Munții Zlatnei, pe dealul Boteș și Corabia*, în *AJSC*, III, 1936—1940, p. 160—173; M. Macrea, E. Dobroiu, N. Lupu, *op. cit.*, p. 405—406; D. Protase, *Autohtonii...*, p. 161; L. Bârză, *op. cit.*, p. 94.

¹⁹ O. Floca, *Sistemele...*, p. 97.

²⁰ B. Lukács, *op. cit.*, p. 14—19, 350—355; G. Téglás, *loc. cit.*

²¹ O. Floca, *Cercetări...*, p. 160—173; idem, *Sistemele...*, p. 93.

²² D. Protase, *Necropola...*, p. 141.

²³ O. Floca, *Cercetări...*, p. 160—173; idem, *Sistemele...*, p. 96—105; C. Dai-coviciu, *TransAnt*, p. 120—121.

²⁴ D. Protase, *Problema continuității...*, p. 62—63 (cu bibliografia problemei); idem, *Autohtonii...*, p. 133—134, nota 74.

²⁵ Vezi nota 3.

²⁶ V. Pârvan, *Getica, o protoistorie a Daciei*, București, 1926, p. 272, 596; O. Floca, *Sistemele...*, p. 94—97 (cu bibliografia citată); M. Macrea, în *IstRom*, I, 1960, p. 383, 392, 401; D. Protase, *Problema continuității...*, p. 63; M. Garașanin, *Razmatranja a necropolana tipa Mala Kopasnica-Sase*, în *Godišnjak*, Sarajevo, 1968, p. 33—34; M. Macrea, *Viața în Dacia romană*, București, 1969, p. 252; I. I. Russu, *Ilirii*, București, 1969, p. 33; D. Protase, *Riturile funerare...*, p. 107; A. Sântimbreanu, V. Wollmann, *Aspecte tehnice ale exploatării aurului în perioada romană la Alburnus Maior (Roșia Montană)*, în *Apulum*, XII, 1974, p. 246—247; D. Protase, *Necropola...*, p. 156 (cu bibliografia problemei); *IDR*, I, p. 27, 184, 189—191; D. Protase, *Ilirii în Dacia romană pe temeiul datelor epigrafice*, în *SCIVA*, 29, 4, 1978, p. 497—503; idem, *Autohtonii...*, p. 39—40, 133—134, 234, nota 71.

²⁷ O. Floca, *Sistemele...*, p. 93—97; D. Protase, *Problema continuității...*, p. 61; Fl. Costea, *op. cit.*, p. 19; L. Bârză, *op. cit.*, p. 18; D. Protase, *Necropola...*, p. 146—147.

care își găsesc bune analogii în unele din mormintele cercetate în necropolele de la Boteș-Vulcoi-Corabia²⁸. Dar, comparativ, inventarele mormintelor cercetate din necropolele amintite mai sus sînt foarte sărace în ceramică față de mormîntul de incinerare descoperit în *Ampelum*. Acest lucru se datorează stării sociale a defuncților din aceste necropole, care chiar dacă aparțin unor mineri autohtoni, liberi, ei erau foarte săraci („condițiile de trai și muncă ale acestor lucrători mineri se deosebeau foarte puțin de ale sclavilor cu care munceau adesea împreună”²⁹).

În concluzie, particularitățile ritului incinerăției, precum și factura unei anumite părți a ceramicii sînt dovezi peremptorii, care atestă încă o dată existența elementului autohton, dacic, în timpul stăpînirii romane în Dacia, respectiv în mijlocul unei populații eterogene și eteroglotte din *Ampelum*. Monumentul descoperit aparține unui autohton, din mediul social urban, care, după inventarul descoperit în mormînt, a fost de condiție socială bună, făcînd parte dintr-o generație ce a început să se adapteze noilor condiții de viață impuse de către civilizația romană³⁰. Posibil să fi fost un slujbaș al administrației exploatărilor aurifere cu sediul la *Ampelum*, sau un meseriaș care a decedat către sfîrșitul secolului al II-lea e.n., sau în prima jumătate a secolului al III-lea e.n. Lipsa de elemente suficient de concludente pentru a încerca o datare mai strînsă a monumentului funerar ne obligă la încadrarea cronologică propusă mai sus.

Interpretarea observațiilor privind forma și dimensiunile gropii sepulcrale, precum și a datelor furnizate de către analiza stratigrafică a depunerilor din această groapă, a ritului și a ritualurilor practicate, sînt elemente suficiente pentru a justifica încadrarea cronologică propusă și atribuirea etnică a monumentului.

Descoperirea acestui mormînt de incinerare la o distanță mică de locul unde au fost sesizate piesele arhitectonice, piese pe care în partea introductivă a rîndurilor de față le atribuiau unui edificiu cu caracter votiv-religios sau funerar, ne îndreptățește să credem că ne aflăm într-o necropolă cu rit de înmormîntare mixt din perioada de ocupație romană.

Față de această situație, socotim necesară o urgentă cercetare a întregului promontoriu citat, cunoscînd că numai coroborarea observațiilor rezultate din cercetarea a mai multor obiective de acest gen ne oferă posibilitatea elaborării unor concluzii veridice, cu valabilitate pe o arie mai largă sau mai restrînsă dintr-o anumită perioadă a istoriei.

ION T. LIPOVAN

EIN BRANDGRAB AUS AMPELUM

(Zusammenfassung)

Gelegentlich einiger Eisenbahn-Bauarbeiten am östlichen Ende des antiken *Ampelum* entdeckte man im Mai 1983 die Spuren eines römischen Baues und Ziegelbruchstücke.

Dafür, daß es sich eher um eine Begräbnisstätte, als eine Kultstätte handelt, zeugt eine N—S orientierte Brandgrube von rechteckiger Form, mit graden Seitenwänden und Boden; als auch Brandspuren.

²⁸ O. Floca, *Sistemele...*, p. 96.

²⁹ M. Macrea, în *IstRom*, I, 1960, p. 392, 402.

³⁰ Idem, *op. cit.*, p. 390—396; D. Protase, *Autohtonii...*, p. 136, 160, 164—165.

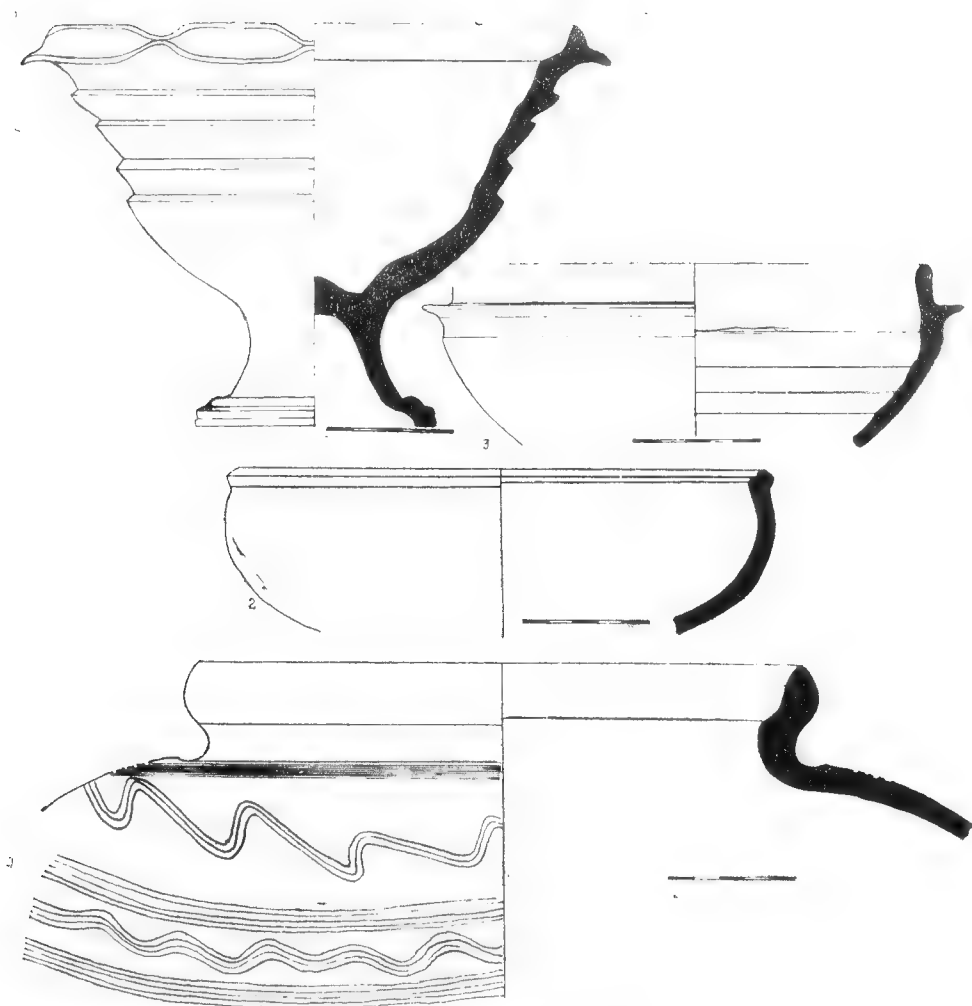
Die Länge der Grube beträgt 1,20 m, Breite 0,7 m, und ist 0,90 m tief. Die Füllmenge beträt 70 cm. Neben den Brandspuren enthielt das Grab auch Bruchstücke von römischer Töpferware und handgearbeitete Keramik aus grauer Tonpaste und dakischer Herstellungs- und Verzierungsart.

Die sogenannte provinziell-römische Tonware ist mit Verzierungen geschmückt, die der dakischen Keramik eigen ist. Diese Erscheinung kann in der 2-ten Hälfte des II Jh. nachgewiesen werden und verlängert sich in die nachfolgenden Jahrhunderte.

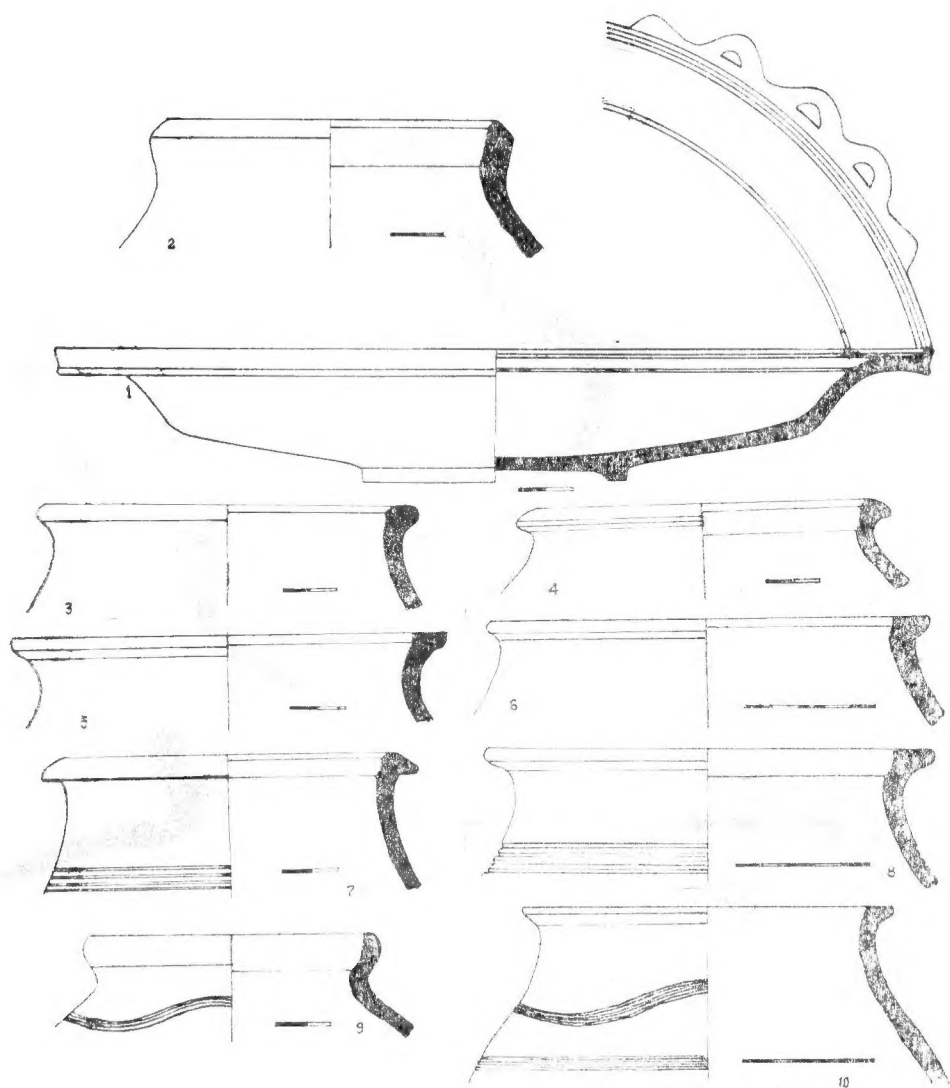
Nach den Grabbeigaben zu schließen, handelt es sich um das Grab eines Einheimischen, der zur städtischen begüterten Bevölkerung angehörte und sich schon der neuen Lebensart und römischen Zivilisation angepaßt hatte. Er konnte vielleicht auch in der römischen Bergwerksverwaltung aus *Ampelum* tätig gewesen sein oder einen damit in Verbindung stehenden Beruf ausgeübt haben, bis er Ende des II. oder zu Beginn des III. Jh. verschieden ist.

Das Grab und dessen Ausführungsart weist auffallende Ähnlichkeit zu den in der Umgebung von Zlatna entdeckten Grabfeldern von Vulcoi-Corabia, bzw. Boteş.

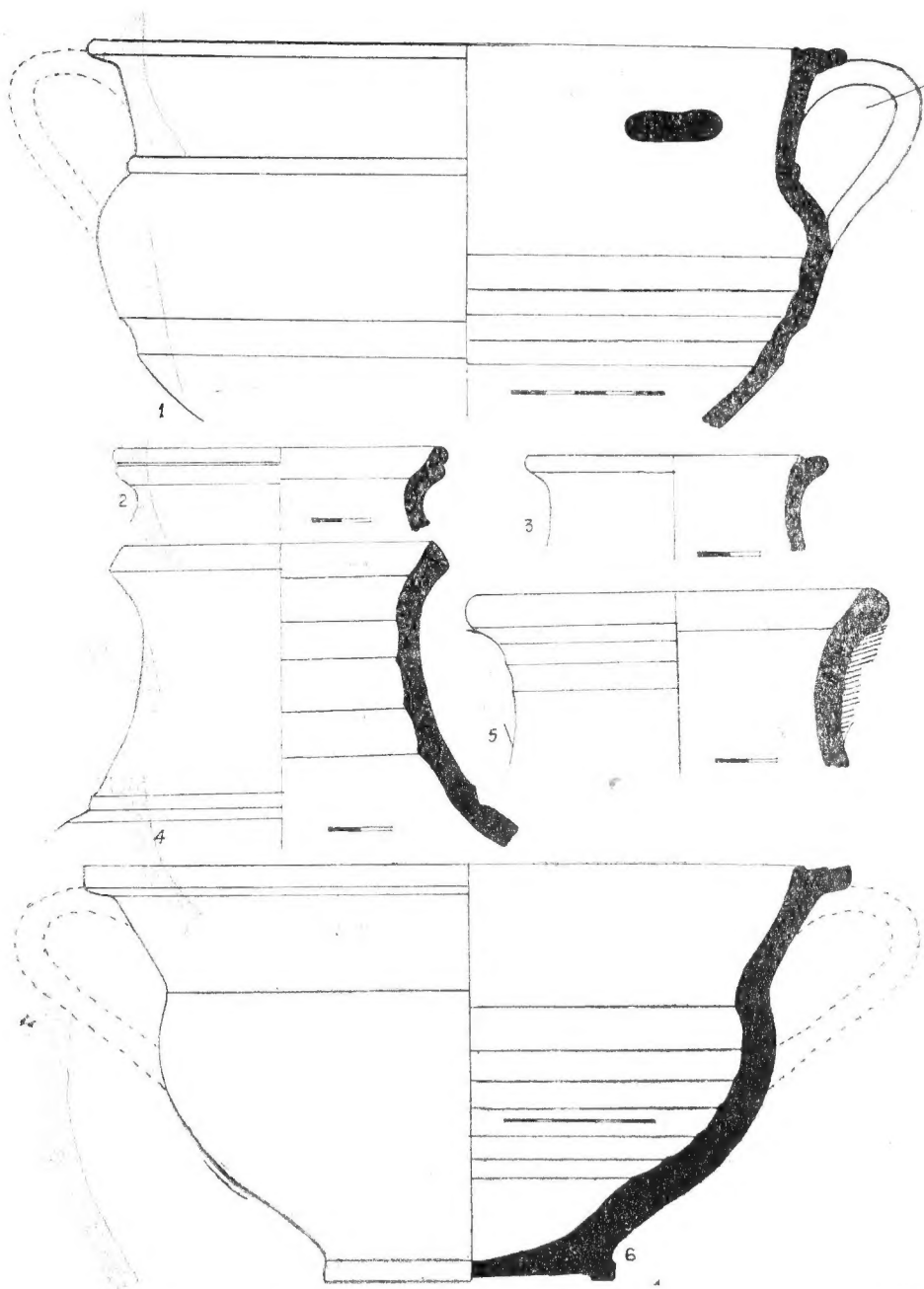
Das Vorhandensein in der Nähe dieses Grabes von verschiedenen Bruchstücken von Grabdenkmälern, läßt darauf schließen, daß in römischer Zeit in dieser Grabstätte nicht nur dieser Grabrhythmus ausgeübt wurde.

Pl. I. Ceramică provincială romană, vase de ofrandă (1-4); cenușie fină cu angobă roșie (1), roz-gălbuie fină (2-3), cărămizie-gălbuie zgrunțuroasă (4).

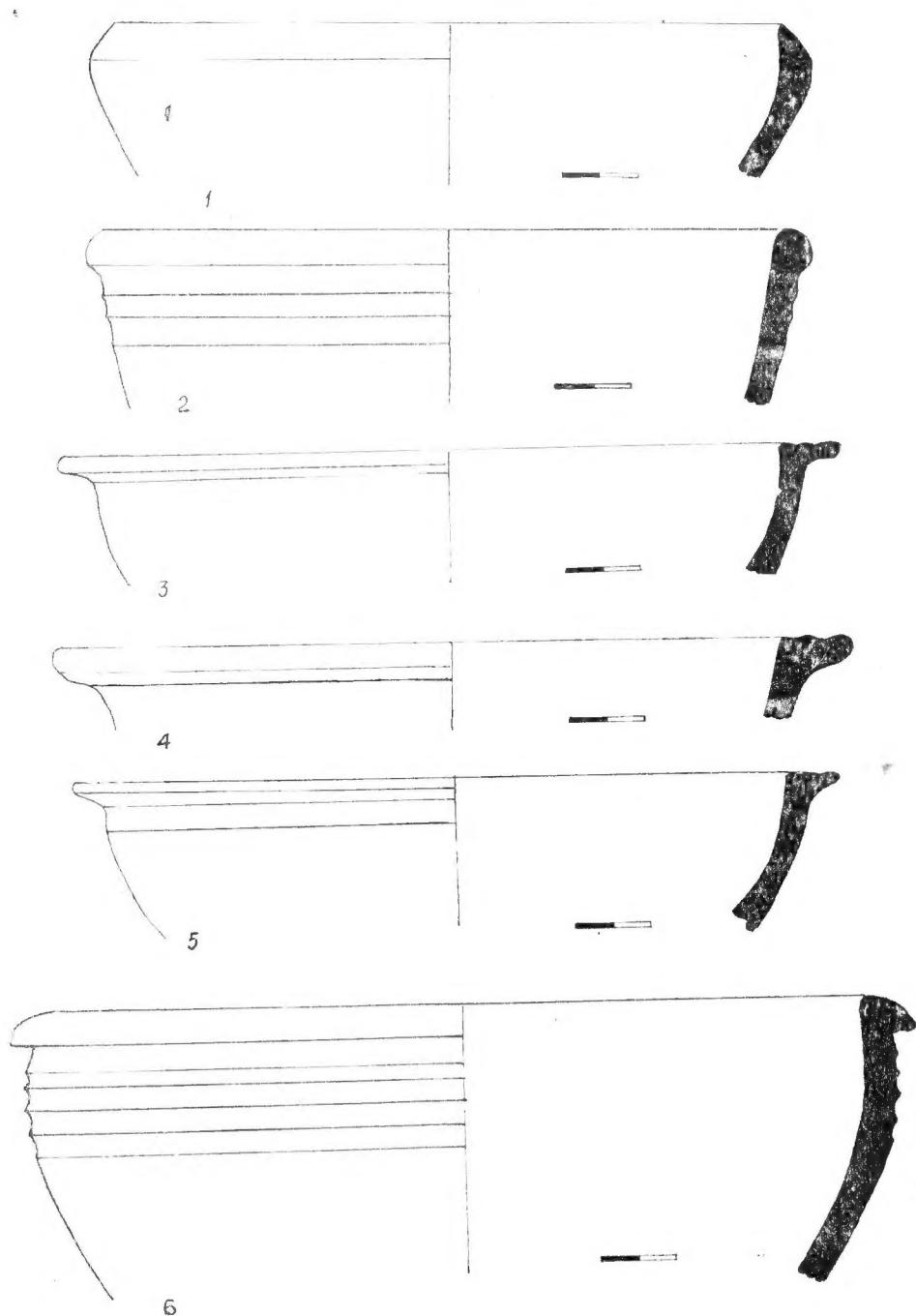

Pl. II. *Ceramică provincială romană; vas de ofrandă (1), oale-borcan (2-10); pastă fină roz-gălbuie (1), cenușie fină (7), zgrunțuroasă (2-3, 5-6, 8), cărămie fină (10), neagră-brunie fină (4, 9).*

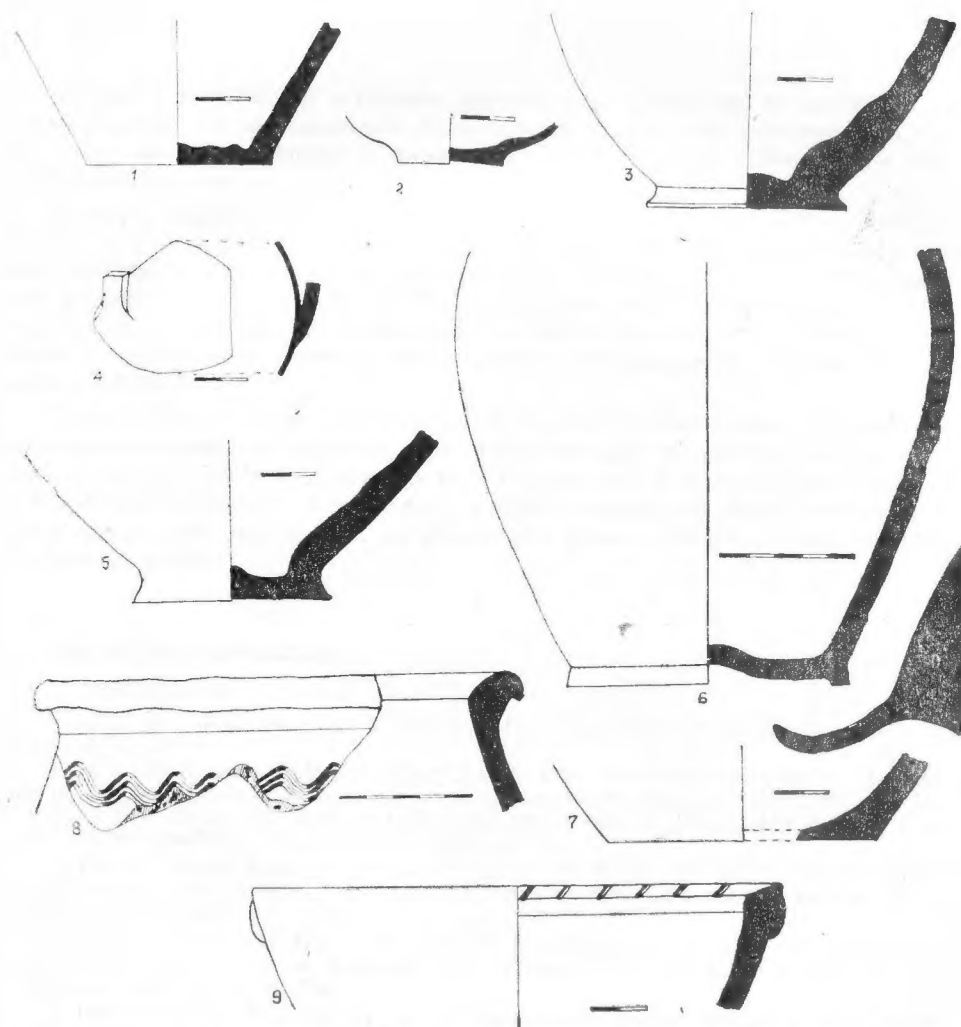

Pl. III. Ceramică provincială romană; oale diferite (1-6); cenușe zgrunțuroasă cu pietricele în pastă (1-3, 5-6), cărămizie zgrunțuroasă (4).

Pl. IV. *Ceramică provincială romană; castroane diferite (1-6); cenușie zgrunțuroasă (1-3 5-6), cărămizie fină (4).*

Pl. V. *Ceramică provincială romană (1—7); cenușie fină (2), zgrunțuroasă (1, 7), cărămizie fină (3, 5), zgrunțuroasă (6), roșie-portocalie fină (4); ceramică dacică (8, 9), brună-gălbuie cu nisip și granule de calcar (8), cenușie zgrunțuroasă (9).*